

Василь Кирилович САВЧУК

доктор економічних наук, професор кафедри статистики та економічного аналізу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: 0000-0002-4261-3329
E-mail: savchukvk@ukr.net

Кристина Олександрівна ФЕДОРЧЕНКО

Аспірант кафедри статистики та економічного аналізу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: 0000-0003-2468-0998
E-mail: in.love.swiss@gmail.com

**АНАЛІТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ ФІНАНСУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ
АГРАРНОГО ФОРМУВАННЯ**

Савчук, В. К. Аналітичний моніторинг фінансування виробничої програми аграрного формування [Текст] / Василь Кирилович Савчук, Кристина Олександрівна Федорченко // Український журнал прикладної економіки. – 2020. – Том 5. – № 3. – С. 118–124. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Ефективний механізм фінансування виконання виробничої програми може бути створений тільки за умови своєчасного забезпечення осіб, які керують дотриманням організації і технології виробництва, необхідною інформацією, використовуюваною для якісної оцінки й оперативного прогнозування здійснення цього процесу. Для системного аналізу виконання виробничої програми необхідно максимально використовувати різні джерела даних, які формуються як на підприємстві, так і поза ним. Важливим є вчасне і продумане їх опрацювання для виявлення проблемних моментів ще на початку їх зародження. Цьому сприятиме система аналітичного моніторингу як дієвого інструменту підготовки релевантної інформації для розробки і корегування управлінських рішень, пов'язаних з фінансуванням виробничої програми за рахунок надходження власних, залучених і позичених коштів та їх раціональне використання для оптимізації технологічних процесів виробництва продукції. Доведено, що достатність і своєчасність надходження фінансових ресурсів, є визначальним чинником успішного виконання виробничої програми. Це особливо важливо для сільськогосподарського виробництва, оскільки всі технологічні процеси повинні виконуватися в оптимальні терміни. Досить важливо забезпечити самофінансування виробничої програми, оскільки це передумова зниження собівартості продукції і підвищення її конкурентоспроможності. Тільки за таких умов можна вважати систему аналітичного моніторингу результативною, яка забезпечує високоякісне і своєчасне формування інформації про об'єкт спостереження, та її аналітичне осмислення як необхідну передумову розробки і прийняття ефективних управлінських рішень. Подальші наукові дослідження будуть спрямованні на узагальнення інформації про дотримання термінів і якості виконання технологічних процесів, що можна отримати використавши переваги діджиталізації, а обґрунтування потреби у фінансових ресурсах з врахуванням організаційно-правових форм господарюючих суб'єктів, їх виробничого напрямку, спеціалізації виробництва та його диверсифікації, розширення пошуку джерел коштів мінімальної вартості для його фінансування.

Ключові слова: аналітичний моніторинг; фінансування; аграрні формування; виробнича програма; технологія; грошові потоки; синхронізація, управлінські рішення.

Vasyl Kyrylovych SAVCHUK

PhD Economics, professor,
Department of Statistics and Economic Analysis,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Krystyna Oleksandrivna FEDORCHENKO

PhD student, Department of Statistics and Economic Analysis,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

**ANALYTICAL MONITORING OF FINANCING THE AGRICULTURAL FORMATION
PRODUCTION PROGRAM**

Abstract

An effective mechanism for financing the implementation of the production program can be created only if the timely management of compliance with the organization and technology of production, the necessary information used for quality assessment and operational forecasting of this process. For the system analysis of the performance of the production program, it is necessary to use as much as possible various data sources which are formed both at the enterprise and out of it. It is important to process them in a timely and well-thought-out way to identify problematic moments at the very beginning of their origin. This will be facilitated by the system of analytical monitoring as an effective tool for preparing relevant information for the development and adjustment of management decisions related to financing the production program through the receipt of own, borrowed and borrowed funds and their rational use to optimize production processes. It is proved that the adequacy and timeliness of financial resources is a determining factor in the successful implementation of the production program. This is especially important for agricultural production, as all technological processes must be performed in the optimal time. It is very important to ensure self-financing of the production program, as this is a prerequisite for reducing the cost of production and increasing its competitiveness. Only under such conditions can the system of analytical monitoring be considered effective, which provides the high-quality and timely formation of information about the object of observation, and its analytical understanding as a necessary prerequisite for the development and adoption of effective management decisions. Further research should be aimed at timely receipt of objective information on compliance with the timing and quality of technological processes, which can be obtained using the benefits of digitalization, and justification of the need for financial resources taking into account organizational and legal forms of economic entities, their production direction, specialization production and its diversification, expanding the search for sources of minimum value for its financing.

Keywords: *analytical monitoring; financing; agricultural formations; production program; technology; cash flows; synchronization, management decisions.*

JEL classification: Q1

Вступ

Необхідну інформацію для оцінки і прогнозування можна мати тільки за належної організації аналітичного моніторингу, як цілісно, структурно і функціонально збалансованого процесу, який базується на поєднанні знань та практичних навичок облікових та ІТ працівників, аналітиків і управлінців, що дозволяє своєчасно виявляти та оцінювати фактичні та деякою мірою передбачати можливі зміни параметрів об'єкта моніторингу і приймати виважені управлінські рішення, направлені на мінімізацію ризиків від їх реалізації та максимізацію цільових результатів. Головною умовою належного фінансування є достатність фінансових ресурсів, причому із залученням найдешевших, якими є власні кошти отримані за результати виробничої діяльності.

Тобто йдеться про оптимізацію грошових потоків, синхронізованих з надходженням коштів і покриттям потреби в них для належного виконання виробничої програми. Отже система аналітичного моніторингу дозволяє забезпечувати управлінців своєчасною релевантною інформацією про фінансове забезпечення виробничої програми, що є передумовою успішного її виконання.

Дотичність думок щодо сутності поняття «аналітичний моніторинг» ми зустрічаємо в не багатьох наукових роботах [3, 5]. Проте застосування на практиці такого терміну, з відповідним його наповненням, забезпечило б, з одного боку, синтез різних джерел даних, які створюють інформаційне середовище для управлінців, з другого – підвищило б відповідальність фахівців, причетних до формування цих джерел, через використання однакових принципів і підходів щодо оцінки об'єктивності їх показників, підготовки і підвищення їх релевантності для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Питання формування виробничої програми та фінансування її виконання, є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема Азізова О.П., Бардаша С. В., Гудзь О. Є. Єрмакова О.Ю., Ільчука М.М., Маліка М.Й., Шпичака О.М. та інших дослідників, які зауважують, що достатність і своєчасність фінансування є необхідною передумовою виконання всіх технологічних процесів в оптимальному режимі і запорукою одержання запланованих результатів.

Мета та завдання статті

Розробити систему аналітичного моніторингу, яка б забезпечувала збір, обробку і аналіз інформації про формування фінансових ресурсів та їх використання для належного фінансування виробничої програми аграрного формування.

Дослідження виконане з використанням монографічного вивчення спеціальної літератури та практики створення системи аналітичного моніторингу для оцінки і прогнозування фінансового забезпечення виконання виробничої програми суб'єкта господарювання. Для досягнення поставленої мети використано методи системно-функціонального аналізу, зокрема порівняння, абстрактно-логічні, дослідження операцій, евристичні, статистико-економічні тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження

Традиційно під виробничою програмою розуміють систему планових завдань з виробництва і збуту продукції у встановлених обсягах, якості, номенклатурі, асортименті й термінах. За сучасних вимог виробнича програма формується з врахуванням запитів потенційних споживачів, оскільки лише за таких умов вироблений продукт відповідатиме потребам споживачів та може бути реалізований за вигідною для виробника ціною. Для підвищення конкурентоспроможності продукції, виробнича програма повинна передбачати раціональне використання обмежених ресурсів, в тому числі фінансових, забезпечуючи при цьому необхідні якісні параметри продукції, соціальні критерії – зростання ефективності праці, належний рівень оплати праці, дотримання вимог охорони праці й заходів безпеки і т. п., недопущення/мінімізація шкоди навколишньому природному середовищу тощо. Фінансове забезпечення виконання виробничої програми потребує необхідних коштів, потреба в яких передбачається у відповідному кошторисі витрат (бюджеті), який формується як в розрізі виробництва окремих видів продукції, так і на виконання виробничої програми в цілому. Отже, фінансування виробничої програми це процес, який дає змогу своєчасно забезпечувати її виконання необхідними ресурсами, а також належно виконувати весь комплекс технологічних робіт в оптимальні терміни, з дотриманням передбаченої їх якості і з мінімальною вартістю.

Результати дослідження підтвердили, що суттєвими чинниками, які треба враховувати при управлінні фінансовим забезпеченням виробничої програми є

структура сільськогосподарських культур вирощуваних підприємством, виробничий напрям підприємства – рослинництво, рослинництво і тваринництво, виробництво та переробка продукції, спосіб реалізації тощо. Якщо вирощування сільськогосподарських культур диверсифіковане: вирощуються ярі й озимі культури, культури різних строків посіву і збирання, то потреба в коштах на виконання виробничої програми більш рівномірно розподілена в часі.

Якщо підприємство спеціалізується на виробництві продукції рослинництва і тваринництва, то грошові потоки більш синхронізовані, оскільки частина витрат покривається власними коштами, які протягом року надходять більш рівномірно, а їх вартість нижча порівняно із запозиченими. За умови організації переробки одержаної продукції, крім соціальної вигоди - додаткові робочі місця і згладжування сезонності використання наявного трудового потенціалу, є й економічна вигода - надходження додаткової економічної вартості. Крім того, середні й малі фермери не можуть реалізувати продукцію з використанням сучасної ринкової інфраструктури (до цього часу малі та середні фермерські господарства можуть реалізовувати продукцію тільки на міських ринках, що зменшує їх фінансовий потенціал для нормальної виробничої діяльності).¹

На перший погляд, управляти фінансуванням виконання виробничої програми рослинництва, тваринництва, переробного підприємства не складно, оскільки відпрацьовані технології виробництва і збуту продукції, є апробовані нормативи витрат на придбання товарно-матеріальних цінностей і широкий їх кількісно-ціновий асортимент, на затрати праці та оплату найманих працівників, соціальні внески, норми амортизаційних відрахувань на основні засоби і т. п. Проте, поряд з передбаченими ситуаціями є ціла низка чинників як метеорологічні умови, кон'юнктура ринку, карантинно-епідеміологічні ситуації, економічні кризові явища, політико-правові чинники та ін., які, найчастіше, непередбачувано впливають як на обсяг виробництва продукції, так і на потреби у фінансових ресурсах для її виготовлення. До того ж, можуть скластись ситуації, коли із впливом зовнішніх чинників змінюється і загальний обсяг попиту на певний товар, раптова обмеженість можливостей поставки товару, потреба в переході виключно на онлайн-продажі та ін. Все це ускладнює розробку і прийняття управлінських рішень, що, з одного боку, потребує якісної інформації, а з іншого - відповідного аналітичного інструментарію.

Дані, на яких ґрунтуються управлінські рішення повинні відповідати критеріям корисності, зокрема: адресність, актуальність, аналітичність, багатоаспектність, вірогідність, верифікаційність, гнучкість, детальність, достатність, достовірність, доступність, доцільність, надійність, належний формат, нейтральність, однорідність, оперативність, періодичність, об'єктивність, порівнюваність, раціональність, регламентованість, регулярність надходження, релевантність, своєчасність, співставність, суттєвість (значимість), точність, узгодженість, цілеспрямованість, креативність, економічність, перевищення вигід над витратами, результативність, забезпечення зворотного зв'язку тощо [1].

Традиційно вважається, що основним джерелом інформації для оцінки фінансового забезпечення виконання виробничої програми є дані первинного і бухгалтерського, в першу чергу, управлінського обліку та показники фінансової й статистичної звітності. Використавши наявні облікові дані і застосувавши апробовані методики [2, 4], є можливість проаналізувати вплив основних чинників на зміну

---

¹ Прийняття Закону про сільськогосподарську кооперацію № 0856, за словами її Голови Всеукраїнської Ради А. Дикун, дозволило б малим і середнім товаровиробникам, створити повноцінні кооперативи, що дало їм можливість реалізовувати продукцію через мережу супермаркетів, вийти на зовнішні ринки, організувати переробку продукції та створювати додану їй вартість, а не викидати врожай [7].

величини відхилень як елементів, так і структури витрат, понесених на виконання виробничої програми і на рівень собівартості виготовленого продукту.

Проте, для поглибленого аналізу виконання виробничої програми необхідно використовувати і необлікові дані, які формуються на підприємстві - матеріали попередніх аналізів, перевірок, внутрішнього контролю і аудиту, ревізій, пояснювальні записки співробітників підприємства, норми і нормативи, плани, ліміти, контракти, а також ті, що формуються поза підприємством - закони, постанови уряду, розпорядження міністерств і відомств, інформацію про природно-кліматичні умови (рельєф земельних ділянок, якість ґрунтів, рівень їх зволоження з врахуванням підґрунтових вод, кількість опадів та характер їх випадання, температурний режим вегетації рослин тощо); ринкову кон'юнктуру (ситуація на внутрішньому і зовнішньому ринках конкретного виду продукції - обсяг, пропозиція, попит на дану категорію продукції, місткість ринку, дані про виробництво, імпорту/експорту цього виду продукції, основні гравці, тенденції розвитку ринку, міжнародний досвід запровадження альтернативних наукових розробок, маркетинговий аналіз та варіанти стимулювання привабливості даної продукції і т. п.); можливі джерела надходження фінансових ресурсів та їх вартість (власні кошти, державна підтримка, кредити, інвестиції, участь у відкритих тендерах, підтримка місцевих громад тощо).

Крім вищезгаданої інформації для аналізу використовують матеріали земельного кадастру, дані метеорологічних спостережень, періодичної преси, яка публікує звіти великих компаній, дані про випуск окремих видів продукції, перспективи розвитку, обсяги і напрями капітальних вкладень, експортно-імпортні угоди, корпоративну політику, кадрові перестановки, стратегію маркетингового планування, стан і потреби в даній продукції на міжнародній арені та ін. Аналітики також повинні передбачати, що фінансування сільськогосподарських підприємств зокрема в частині їх державної підтримки, надходження інвестицій і т. п. в значній мірі залежить від показників макроекономічного розвитку - динаміки внутрішнього національного продукту і національного доходу, облікової ставки НБУ, кредитних і депозитних ставок банків, курсу іноземних валют, кон'юнктури ринку фондових інструментів, обсягу емісії грошей, ринку страхових послуг, грошових доходів населення та його вкладів у фінансово-кредитних установах, індексу інфляції, ставок податків і зборів, тощо.

Зауважимо, що зовнішня інформація дуже динамічна і не завжди доступна, що ускладнює роботу аналітика, який повинен не тільки оцінювати сучасний стан керованого об'єкта, а й моделювати його розвиток з врахуванням майбутніх можливих змін, що по суті і є основою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Наявність інформації є передумовою об'єктивної аналітичної оцінки ситуації та прийняття рішень з її вирішення, тобто йдеться про реалізацію аналітичної складової моніторингу, ефективність якої залежить від дотримання її стадій: діагнозу, синтезу і прогнозування. Діагностика забезпечує виявлення і попередню оцінку відхилень окремих елементів аналізованого об'єкта (явища, процесу) і визначення характеру та меж цих змін і є передумовою узагальненого вивчення у взаємозв'язку і взаємозалежності цих елементів та їх відхилень, яке здійснюють на стадії синтезу. За його результатами, сконцентрувавши увагу на першопричинах змін, розробляють багатоваріантні схеми вирішення ситуації та сценарії можливих кількісно-якісних змін аналізованого об'єкта, тобто йдеться про стадію прогнозування на результатах якого і ґрунтуються нові управлінські рішення або здійснюється корегування прийнятих.

Ефективність аналітичної оцінки залежить і від того, на якому етапі розпізнали ситуацію, такими етапами є тріада: «слабкий сигнал – симптом – проблема». Традиційний підхід аналітичного осмислення ситуації в кращих випадках починається з виявлення симптомів, а в більшості маємо справу з оцінкою проблеми, яка вже виникла. Це призводить до запізнілої реакції на проблему, чим знижується ефективність

управлінського рішення. Тому систему діагностичного розпізнавання доцільно побудувати таким чином, щоб можна було виявити ситуацію в стані її зародження. Така система розпізнавання базується на основі виявлення слабких сигналів.

Наука не запропонувала надійної методики розпізнавання проблеми на етапі слабого сигналу, а методологія аналізу є такою, що розпізнавання в більшості випадків ґрунтується на застосуванні емпіричних способів з використанням фіксованої інформації, зокрема оцінки відхилення абсолютних і відносних величин, тенденцій зміни аналізованих показників тощо.

З'ясуванню етапів розпізнавання ситуацій деякою мірою може слугувати припущення, що слабким сигналом можна вважати стале відхилення фактичного рівня показника від нормативного (запланованого, бажаного, прогнозованого) в межах до 10%, якщо відхилення становить 10-30% - йдеться вже про симптом, а понад 30% - за проблему. Це особливо важливо для сільськогосподарського виробництва, де чинник часу має важливе значення, оскільки виконана робота поза оптимальні терміни значно погіршує кінцеві результати.

Як наголошувалось вище, поза технологічними чинниками в аграрних формуваннях можуть бути непередбачувані зміни, зокрема пов'язані з природно-кліматичними чинниками, ринком, фінансуванням тощо. Зауважимо, що не завжди є можливість передбачити ситуацію навіть за слабкими сигналами. Виходом з цього становища є підбір таких методичних методів і прийомів, які б дозволяли своєчасно виявляти і оцінювати ситуацію, що забезпечило б оперативне реагування на неї. З арсеналу аналітичних способів такими є в основному експертно-логічні (методи гнучкого управління) [6].

Отже результативність системи аналітичного моніторингу незалежно від об'єкта управління залежить як від якості і своєчасності формування інформації про об'єкт спостереження, якій в сучасних умовах сприяє діджиталізація, так і аналітичного інструментарію використання цієї інформації для розробки, прийняття/корегування управлінських рішень.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Система аналітичного моніторингу як креативне поєднання знань і навичок облікових та ІТ працівників, аналітиків і управлінців, спрямоване на оперативне збирання й обробку інформації та її осмислення, що є передумовою своєчасного виявлення й оцінювання фактичних та деякою мірою можливих змін параметрів об'єкта моніторингу і прийняття виважених управлінських рішень з мінімізацією ризиків від їх реалізації та гарантією одержання передбачуваних результатів.

Аналітичний моніторинг фінансування виробничої програми через врахування синхронізації грошових потоків (надходження коштів та їх використання на дотримання технології виробництва) і процесів виконання програми, є базою управлінського впливу на її здійснення. За умови своєчасного виконання всього комплексу технологічних робіт, про достатність коштів буде засвідчувати наявність чистого грошового потоку. За іншого співвідношення, ситуація потребує поглибленої уваги і вирішення якої можливе за рахунок деякого недотримання технологічних вимог виробництва (що повинно бути винятком, а не правилом) та пошуку додаткових джерел фінансування, без чого не можна ефективно виконати виробничу програму. Подальші наукові дослідження повинні спрямовуватися на своєчасне отримання об'єктивної інформації про дотримання строків і якості виконання технологічних процесів, обґрунтування потреби у фінансових ресурсах з врахуванням організаційно-правових форм господарюючих суб'єктів, їх виробничого напрямку, спеціалізації та диверсифікації виробництва, розширений пошук джерел коштів мінімальної вартості для його фінансування.

Список літератури

1. Краєвський В. М., Костенко О. М. Індикатори управління діяльністю господарюючого суб'єкта. Стратегічні пріоритети розвитку аграрних формувань: аналітико-прогнозні тренди: колективна монографія / за заг. ред. В. К. Савчука. Київ : ЦП Компрінт, 2018. С. 76 – 95
2. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник. Київ : Знання, 2011. 630 с
3. Петровська Т. М. Аналітичний моніторинг ринку продукції вівчарства: автореф. дис. канд. екон. наук, Київ, НУБіП України, 2010. 24 с
4. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств: підручник. Київ : Урожай, 1995. 328 с
5. Савчук В.К., Аналітичний моніторинг ринку товарів. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету, вип. 17, т. 2. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2009
6. Савчук В.К. Аналітичний синтез в обґрунтуванні управлінських рішень. Наука і освіта в інтелектуально-інноваційному розвитку суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2019. С. 83 – 85
7. Аграрії закликають депутатів підтримати законопроект про кооперацію URL: <https://agrorreview.com/content/agrariyi-zaklykayut-deputativ-pidtrymaty-zakonoprojekt-pro-kooperaciyu>

References

1. Kraevsky V. M., Kostenko O. M. Indicators of management of the business entity. Strategic priorities of agrarian formations development: analytical-forecast trends: collective monograph / for general. ed. Savchuk V.K. Kyiv: Comprint Printing Centre, 2018, 375 p., P. 76 – 95
2. Mnykh E. V. Economic analysis: a textbook. Kyiv: Znannia, 2011, 630 p
3. Petrovska T. M. Analytical monitoring of the market of sheep products: author's ref. of PhD in economy, Kyiv, NULES of Ukraine, 2010, 24 p
4. Savchuk V. K. Analysis of economic activity of agricultural enterprises: a textbook, Kyiv: Urozhai, 1995, 328 p
5. Savchuk V.K. Analytical monitoring of the goods market. Collection of scientific works of Podilskyi State Agrarian and Technical University, vol. 17, vol. 2. Kamyanets-Podilskyi: PDAU, 2009
6. Savchuk V.K. Analytical synthesis in substantiation of management decisions. *Science and education in the intellectual and innovative development of society: materials of the International scientific-practical conference*. Ternopil: Individual entrepreneur Palianytsia V.A., 2019, 467 p. P. 83 – 85
7. Agrarians call on deputies to support the bill on cooperation URL: <https://agrorreview.com/content/agrariyi-zaklykayut-deputativ-pidtrymaty-zakonoprojekt-pro-kooperaciyu>

Стаття надійшла до редакції 18.07.2020 р.